

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Лоштин Назарій Тарасович

УДК 027.6:272-523.6-9(477.83-25)"13/17":930

**БІБЛІОТЕКИ МОНАСТИРІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ЛАТИНСЬКОЇ
МИТРОПОЛІЇ XIV–XVIII СТ.: КНИГОЗНАВЧІ АСПЕКТИ**

Спеціальність 27.00.03 – Книгознавство, бібліотекознавство,

бібліографознавство

27 – Соціальні комунікації

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата історичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

кандидат історичних наук, доцент

Кметь Василь Федорович

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, директор

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук,
старший науковий співробітник

Скочиляс Ігор Ярославович

Український католицький університет,
професор кафедри нової і новітньої історії
України;

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник

Ціборовська-Римарович Ірина Олегівна

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, старший науковий
співробітник відділу стародруків та рідкісних
видань Інституту книгознавства.

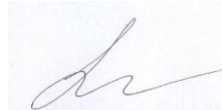
Захист відбудеться «14» червня 2018 р. о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: 03039, м. Київ, просп. Голосіївський, 3.

З дисертацією можна ознайомитися в читальному залі бібліотекознавчої літератури Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за адресою: м. Київ, просп. Голосіївський, 3.

Автореферат розіслано «_____» _____ 2018 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

кандидат наук із соціальних комунікацій

Л. А. Литвинова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У релігійній системі християнства книга завжди виконувала особливу роль. У першу чергу йдеться про важливість Святого Письма та сакралізацію письмового тексту у різних культурах Середземноморського регіону перших століть нової ери. Розширення християнської ойкумени та формування нового інтелектуального простору спричинили розвиток навчально-виховних традицій, що опиралися з одного боку на усне передання, з іншого ж – на книгу (писаний текст). Формалізація чернечого послуху в статутах та приписах сприяла утвердженню авторитету “книжного” навчання в монастирських осередках християнського Сходу і Заходу. Саме монастирські бібліотеки є найдавнішими та найрепрезентативнішими з точки зору репертуару у Європі. З появою друкарства у XV ст. книга й знання, яке вона несла, виходить із монопольного володіння Церкви й стає здобутком широкого загалу населення. Власне період XV–XVIII ст. дає можливість простежити як на це явище відреагувала Церква, а зокрема й чернецтво. Яскравим відображенням цієї реакції є монастирські бібліотеки, які не “закрилися” у собі, а поповнювалися книгами із нових галузей знання. Монастирські книгозбірні демонструють гнучкість і здатність чернецтва прилаштуватися до нових інтелектуальних умов, що склалися у Європі, а також впливати на них. Початки бібліотек католицьких монастирів на руських (українських) землях сягають XIV ст. – часу, коли у регіоні починає формуватись мережа монастирів Католицької Церкви.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в межах науково-дослідних відомчих тем: Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка “Фонд рукописних, стародрукованих та рідкісних книг Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка” (номер державної реєстрації: 0109U004364) та кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету імені Івана Франка “Особливості розвитку та функціонування державних, самоврядних та церковних інститутів на українських землях в епоху середньовіччя та ранньомодерного часу” (номер державної реєстрації: 0115U003697), “Розвиток спеціальних історичних дисциплін в Україні” (номер державної реєстрації: 0115U003698)

Мета дослідження полягає у розкритті евристичних та джерелознавчих перспектив аналізу бібліотечних інвентарів XVIII ст. для відтворення організаційних засад функціонування книгозбірень монастирів на теренах Львівської католицької митрополії. Відповідно до мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

- встановити історичні умови існування монастирів та формування складу бібліотек, зміни в монастирській мережі регіону;
- виявити та здійснити аналіз джерельної цінності інвентарів бібліотек католицьких монастирів;
- охарактеризувати особливості їхнього укладення й способів запису книг до інвентарів;

- реконструювати склад давніх бібліотек католицьких монастирів;
- провести кількісний й тематичний аналіз складу книгозбірень;
- встановити персональний склад працівників монастирських бібліотек;
- відтворити склад читачів монастирських бібліотек та коло їхніх читацьких інтересів;
- виділити чинники, що впливали на формування й розвиток бібліотек монастирів;
- простежити подальшу долю книгозбірень монастирів, що були ліквідовані у кінці XVIII ст.

Об'єктом дослідження є бібліотеки католицьких монастирів Львівської католицької митрополії XIV–XVIII ст.

Предметом дослідження є книгознавчі аспекти реконструкції складу і тематичного змісту різних монастирських бібліотек, шляхи комплектування, система обліку та користування фондами за аналізом інвентарів монастирських бібліотек як ключових джерел їхньої історії, а також встановлення значення монастирських бібліотек як центрів інтелектуальної культури.

Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності та системності. У роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, а також міжгалузеві методи гуманітарних наук. Метод систематизації, разом із хронологічним, дозволив сформувати комплексні уявлення про історичний розвиток монастирських книгозбірень. Також залучення цього методу дозволило виробити спеціальну тематичну класифікацію книг, що вписані до бібліотечних інвентарів. За допомогою статистичного методу здійснено підрахунки кількості записів до облікових документів, а також кількості користувачів монастирських бібліотек. Структурно-типологічний метод використано для класифікації книг. Порівняльно-історичний метод використано при порівняльному аналізі кількісного та тематичного наповнення монастирських бібліотек. Весь комплекс застосованих принципів та методів дав можливість простежити розвиток бібліотек католицьких монастирів XIV–XVIII ст. на теренах Львівської латинської митрополії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють XIV–XVIII ст. Нижня хронологічна рамка обумовлена початками формування мережі католицьких монастирів в окресленому регіоні, а відповідно й виникненням перших монастирських бібліотек. Верхня – змінами, що відбулись в організації чернечого життя й функціонування монастирських книгозбірень внаслідок секуляризаційних реформ в Австрійській монархії.

Географічні межі дослідження зумовлено походженням збережених у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка документів й охоплюють терени Львівської архідієцезії та Перемишльської дієцезії Католицької Церкви, що були утворені у 1375 р. на землях колишньої Галицько-Волинського держави (з 1434 р. – адміністративно терени Руського воєводства) і зберігали свої межі до кінця XVIII ст., коли були змінені під час політичних подій у регіоні. Важливо зазначити, що кордони провінцій різних орденів не завжди співпадали із межами дієцезій. Відповідно

до адміністративного поділу, Львівська архідієцезія охоплювала п'ять повітів Руського воєводства: Львівський та Жидачівський з Львівської землі, Галицький, Терехівський та Коломийський з Галицької землі; Перемишльська дієцезія – Перемишльську та Сяноцьку землі Руського воєводства.

Наукова новизна одержаних результатів складається з того, що у дисертаційному дослідженні *вперше*:

охарактеризовано значний за обсягом масив інвентарів як основних історико-книгознавчих джерел, що розкривають склад і змісту фондів; доведено значення інвентарних книг бібліотеки католицького монастиря як важливого історико–книгознавчого джерела;

за матеріалами інвентарів як комплексу основних джерел з фондів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка здійснено реконструкцію розпорошеного внаслідок реформ кінця XVIII ст. на сьогодні книжкового репертуару монастирських бібліотек, з'ясовано шляхи комплектування та систему обліку фонду, бібліотекраїв та особливості читацького складу;

простежено особливості формування та чинники розвитку монастирських бібліотек XIV–XVIII ст. Львівської архідієцезії та Перемишльської дієцезії Католицької Церкви; зокрема статус монастиря у регіоні, функціонування при монастирі парафії чи харитативних установ, матеріальний стан, функціонування при монастирі осередку орденської освіти тощо;

встановлено важливі аспекти історії інтелектуальної культури католицького чернецтва на українських землях, коло читацьких інтересів користувачів монастирських бібліотек на прикладі окремо взятого монастиря.

Набуло подальшого розвитку:

дослідження історії та особливостей розвитку монастирських бібліотек як осередків інтелектуальної культури, а також історії книги та історії читання.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційної роботи можуть бути використано при подальшому дослідженні історії книжкової культури на українських землях; вивченні інших схожих або суміжних збережених комплексів історичних джерел; написанні комплексних досліджень з історії бібліотек, книги та історії читання, а також з історії інтелектуальної культури на українських землях загалом та церковних кіл зокрема, підготовці спеціалізованих навчальних курсів та створенні підручників і навчальних посібників.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане самостійно, отримані наукові результати належать дисертанту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і тези дисертаційного дослідження представлено на наукових конференціях: V Міжнародна конференція “Одеські читання-2013” (Одеса, 1-2 березня 2013 р.), тема доповіді: “Душпастирська діяльність домініканців в Україні у XVIII ст. (на прикладі ченців монастиря Св. Стефана у містечку Золотий Потік)”; Дні науки історичного факультету–2013 (Київ, 25 квітня 2013 р.), тема доповіді: “Документи до історії римо-католицьких монастирів у фондах ЦДІА України,

м. Львів”; VII Міжнародна конференція “Християнська сакральна традиція: Віра. Духовність. Мистецтво” (Львів, 24 листопада 2014 р.), тема доповіді: “Чернецтво у Середньовічній Європі: основні аспекти діяльності”; Всеукраїнська наукова конференція з нагоди 419-річчя від дня народження гетьмана Богдана Хмельницького “VIII Богданівські читання” (Черкаси, 10 грудня 2014 р.), тема доповіді: “Львівський домініканський монастир Божого Тіла (XIV–XVIII ст.) у польській та українській історіографії другої половини XX – початку XXI ст.”; III Всеукраїнська науково-практична конференція “Історико-філософські дослідження молодих учених” (Суми, 14 травня 2015 р.), тема доповіді: “Твори Еразма Роттердамського серед заборонених книг у бібліотеці єзуїтського колегіуму в Перемишлі (за матеріалами інвентаря 1774 р.)”; XXV Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 25–28 травня 2015 р.), тема доповіді: “Бібліотека єзуїтського колегіуму в Перемишлі за матеріалами інвентаря 1774 р.”; XXVI Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 24–26 травня 2016 р.), тема доповіді: “Заборонені книги у бібліотеці монастиря домініканців у Ярославі”; XXIV Міжнародний славістичний колоквиум (Львів, 26–27 травня 2016 р.), тема доповіді: ““Полоніка” в бібліотеці станіславівського монастиря ордену тринітаріїв (за інвентарем кінця XVIII ст.)”; Конференція молодих вчених “Школа ставропігійського братства: традиції духовної освіти Львова” (Львів, 20–22 грудня 2016 р.), тема доповіді: “Генеральні студії та бібліотека при монастирі бернардинців у Львові (XVIII ст.)”; Конференція “Досліджуючи минуле: методологічне оновлення історіографії в Україні” (Київ, 20–21 квітня 2017 р.), тема доповіді: “Лектура з історії та права Речі Посполитої у бібліотеці самбірських єзуїтів”; XXVI Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 15–17 травня 2017 р.), тема доповіді: “Полемічна література у бібліотеці кармелітів у Дрогобичі (за рукописним інвентарем бібліотеки 1772 р.)”; Всеукраїнська науково-практична конференція “Університетська бібліотека як простір соціокультурної комунікації” (Львів, 18–19 травня 2017 р.), тема доповіді: “Рукописний каталог “Auctores veteres graeci et latini...” як джерело до відтворення збірки книг античних авторів у бібліотеці Львівського університету (кінець XVIII – початок XIX ст.)”; Міжнародна наукова конференція “Реформація як суспільне явище: український вимір” (Львів, 3–4 жовтня 2017 р.), тема доповіді: “Чи всі “заборонені” книги справді заборонено? (на прикладі бібліотеки кармелітів у Львові XVIII ст.)”; Науковий семінар Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін Наукового товариства імені Шевченка та міждисциплінарного семінару “Verbum et Scriptum” “Інвентарі та інші типи джерел до історії бібліотек чернечих осередків Речі Посполитої: принципи, методи дослідження та їх результати” (Львів, 12 грудня 2017 р.), тема доповіді: “Хто, коли і для чого уклав список античних книг з бібліотек закритих монастирів Галичини (за рукописним каталогом з фондів НБ ЛНУ)”.

Публікації. Основні положення і висновки, зроблені здобувачем, викладено у 19 наукових публікаціях: 9 з яких у фахових наукових виданнях

України та інших держав, 8 публікацій у збірниках праць міжнародних конференцій та 2, що додатково відображають результати дослідження.

Структура дослідження. Дисертаційне дослідження структурно складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (219 позицій) й додатків. Основний текст дисертації викладено на 204 сторінках, загальний обсяг – 258 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання роботи, вказано наукову новизну результатів проведеного дослідження. Також окреслено зв'язок роботи з науковими програмами та планами кафедри, на якій було виконано роботу, визначено об'єкт і предмет дослідження, вказано методологічну основу, теоретичне і практичне значення отриманих результатів. Подано відомості про апробацію дослідження в доповідях на наукових конференціях і в публікаціях у фахових виданнях.

Розділ 1 “Методологія, історіографія і джерела дослідження” присвячений теоретичним питанням вивчення бібліотечних інвентарів як історичних джерел, а також аналізу історіографії та джерельної бази дисертаційного дослідження.

Підрозділ 1.1. присвячений аналізу бібліотечного інвентаря як історичного джерела.

Формування поняття “монастирська бібліотека” припадає на XIII ст. Первісно бібліотеки чернечих обителів складались із літургійних книг, агіографічної літератури та книг із християнського містицизму. З XIII ст. бібліотеки поповнились працями із проповідництва, трактатами із практичної теології, а також книгами античних авторів. Початок Реформації й подальша Контрреформація сприяли тому, що монастирські книгозбірні поповнюються новими працями із теології, у першу чергу полемічної, спрямованої на захист католицького віровчення. Подальший розвиток монастирських бібліотек у Європі було призупинено, а подекуди повністю перервано у другій половині XVIII ст., коли в рамках секуляризаційних реформ були повністю ліквідовані або частково реформовані не лише окремі монастирі, а й цілі ордени. Внаслідок цих змін значна частина монастирських бібліотек була втрачена як комплексна збірка, а книги розпорошені по інших монастирях, університетах чи державних бібліотеках й приватних колекціях.

Часто чи не єдиним джерелом, поза збереженими примірниками, що дозволяє відтворити давні монастирські бібліотеки є інвентарі та каталоги цих книгозбірень. Укладення бібліотечних інвентарів мало на меті облікувати кількісний склад книгозбірень. Зазвичай проведення обліку книг із бібліотеки покладалось на бібліотекаря, або ж особу, що виконувала його функції (найчастіше – хтось із ченців, який обіймав посаду проповідника у монастирі). Приписи різних чернечих орденів регулювали практику призначення бібліотекарів, до обов'язків яких входило власне ведення списку книг.

Орденські приписи не регулювали формуляр документа. Інвентарі укладались без шифрів книг, подекуди без інформації про систематизацію

фонду. Однак на їх підставі можна визначити кількісний та мовний склад фонду монастирської бібліотеки, визначити хронологію та географію видань.

Під час створення інвентаря йому давався заголовок. Зазвичай укладач використовував у назві документа такі окреслення як “inventarium”, “catalogus” та “elenchus”. Серед інших вихідних даних також могли вказувати дату створення інвентаря (день/місяць/рік, каденція настоятеля тощо), ім’я укладача (лише ім’я або ж з додатком посади, напр. проповідника), мету (напр. для перевірки на провінційній капітулі). Інвентар завірявся підписом укладача та ще декількох “перевіряючих” (зазвичай настоятель та декілька ченців) та монастирською печаткою. Також можливий варіант, коли після переліку книг вказувалась кількість книг у прописній формі.

Підрозділ 1. 2. У цьому підрозділі проаналізовано стан вивчення бібліотек католицьких монастирів загалом та бібліотечних інвентарів зокрема. Однією з перших праць про історію монастирських бібліотек стало дослідження Альфреда Сьверка про бібліотеку ченців-августинців у Жагані¹. У своїй праці автор встановив своєрідний канон опису історії монастирської бібліотеки, що досить чітко простежується у всіх подальших публікаціях: книга в середовищі ченців ордену – історія монастиря й його бібліотеки – організація бібліотеки – провінієнція (шляхи поповнення) – тематичний поділ книг – мова видань – бібліотека монастиря на фоні інших книгозбірень. Класичне дослідження Марії Підліпчак-Маєрович² присвячене бібліотекам чернечих спільнот на українських, білоруських та литовських землях Речі Посполитої у ранньомодерний час. Дослідниця розглядає практику формування монастирських бібліотек відповідно до орденських приписів, а також трактує бібліотеку монастиря як відображення його ключових напрямків діяльності. Варто також згадати й дослідження відомого польського історика Едварда Ружицького. Хоча більшість його праць стосуються історії книги та бібліотеки у середовищі міщан, однак у деяких його дослідженнях³ вміщена інформація й про монастирській бібліотеки й друкарні у Львові. Хоча інформація про окремі монастирі у книзі розподілена не рівномірно й часто має оглядовий характер, проте дане видання є чи не єдиною працею, в якій подано загальну картину розвитку монастирських бібліотек Львова. Йоланта Гвюзьдзік є авторкою окремого дослідження, присвяченого бібліотеці львівського жіночого монастиря сестер-бенедиктинок⁴.

Бібліотеки монастирів францисканців-обсервантів (бернардинців) ще не дочекались свого окремого опрацювання. Загалом усю бібліографію, що зачіпає тематику бернардинських бібліотек уклав й опублікував дослідник з Лодзі

¹ Świerk A. Śriedniowieczna biblioteka klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganiu. Wrocław, 1965. 178 s.

² Piłtyczak-Majerowicz M. Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII-XVIII wieku. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1996. 192 s.

³ Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku. Wrocław: Ossolineum, 1994. 270 s.

⁴ Gwóźdź J. Biblioteka panien benedyktynek łacińskich we Lwowie (XVI-XVII wiek). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001. 196 s.

Ришард Жмуда⁵. Також варто виділити дослідження Еміліна Ленарта, Александра Кшиштофа Ситніка та Агнешки Флюди-Крокос⁶. Щодо бібліотек Товариства Ісуса, то вже класичною є праця Людвіка Гжебеня⁷, присвячена єзуїтським бібліотекам Речі Посполитої у XVI–XVIII ст. Серед українських дослідників єзуїтських бібліотек варто згадати Наталію Швець⁸, яка у 2008 р. опублікувала своє дослідження із відтворення складу бібліотеки львівського колегіуму Товариства Ісуса. Також варто згадати публікації Ірини Ціборовської-Римарович⁹ про єзуїтські бібліотеки Волині. Бібліотеки ордену каноніків регулярних Святого Гробу Господнього не користуються популярністю серед дослідників монастирських бібліотек й чернечих орденів. Варто виділити лише польського вченого Ришарда Скшиняжа¹⁰. Така ж ситуація з історією тринітарських бібліотек. Як зразки такого вивчення цих книгозбірень можуть слугувати публікації вже згадуваної Ірини Ціборовської-Римарович. Дещо кращою є ситуація із вивченням книгозбірень монастирів ордену кармелітів. Поза численними дослідженнями бібліотек кармелітів босих варто виокремити монографічне дослідження польського історика Шимона Сулецького¹¹. Домініканські бібліотеки з теренів Речі Посполитої мабуть вивчені чи не найкраще серед усіх орденів. Перший результат цих досліджень було опубліковано у 1975 р. у трьох статтях про бібліотеки у Вроцлаві (Христина Завадзка), Львові (Ірена Шостек) та Серадзі (Юзеф Адам Кошінський)¹². Поруч із францисканцями-обсервантами, добре вивченими є бібліотеки францисканців-реформатів у Речі Посполитій: праці Веслава Францішка Муравця, Романа Ніра, Едмунда Піща та Магдалени Куран¹³.

⁵ Żmuda R. Stan badań bibliologicznych o bibliotekach klasztronych bernardynów w Polsce za lata 1918-2015 // Wkład bernardynów w życie religijno-kulturalne narodu polskiego (wybrane aspekty). Kalwaria Zebrzydowska: CALVARIUM, 2016. S. 311-339

⁶ Lenart E. Biblioteki bernardynskie w Polsce od 2 poł. XV do końca XVIII wieku // Pięćset pięćdziesiąt lat obecności oo. Bernardynów w Polsce (1453-2003). Kalwaria Zebrzydowska, Kraków, 2006. S. 659-677; Sitnik A. K. OFM Księgozbiór konwentu we Lwowie odzwierciedleniem zainteresowań intelektualnych bernardynów lwowskich 2. poł. XV-XVIII wieku // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. Lublin, 2004. T. 81. S. 225-252; Fluda-Krokos A. Dzieje biblioteki klasztornej oo. Bernardynów w Przeworsku – wstęp do badań // 550-lecie klasztoru oo. Bernardynów w Przeworsku (1465-2015). Kalwaria Zebrzydowska, 2015. S. 259-285.

⁷ Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku (I) // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. Lublin, 1975. Tom 30. S. 223-278; Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku (II) // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. Lublin, 1975. Tom 31. S. 225-281

⁸ Szewc N. Próba rekonstrukcji biblioteki lwowskiego kolegium jezuickiego (1596-1773). Kraków: Collegium Columbinum, 2008. 200 s.

⁹ Ціборовська-Римарович І. Основні публікації [Електронний ресурс] / Ірина Ціборовська-Римарович – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_staff/cgiirbis_64.exe?S21CNR=20&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=STAFF&P21DBN=STAFF&S21ALL=%3C.%3E%3E%3E&S21FMT=fullwebr&Z21ID=.

¹⁰ Скшиняж Р. Бібліотека та інтелектуальна культура лицарів ордену Святого Гробу Господнього з Мехова: історія – книгозбірня – люди // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2012. Вип. 7. С. 122-137

¹¹ Sulecki S. Księgozbiór klasztoru karmelitów na Piasku w Krakowie. Kraków: Avalon, 2014. 351 s.

¹² Zawadzka K. Biblioteka klasztoru dominikanów we Wrocławiu (1226-1801) // Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972. Warszawa, 1975. t. 2. S. 289-389; Szostek I. Biblioteka dominikanów lwowskich w świetle katalogu z roku 1776 // Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972. Warszawa, 1975. t. 2. S. 409-465; Kosiński J. A. Biblioteka konwentu dominikanów w Sieradzu na przełomie XVI i XVII w. // Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972. Warszawa, 1975. t. 2. S. 391-405

¹³ Murawiec W. F. OFM. Księgozbiory krakowskie zakonu braci mniejszych – bernardynów i reformatów – w świetle not proveniencyjnych w XVI-XVIII wieku // Folia Historica Cracoviensia. Kraków, 1994. Vol. 2. S. 41-59; Nir R.

У *підрозділ 1. 3.* проаналізовано історичні джерела, що склали основу дисертаційного дослідження. До нашого часу збереглися 12 рукописних інвентарів (у двох рукописах вміщено по два документи, тому загалом проаналізовано чотирнадцять інвентарів) бібліотек монастирів, один журнал використання книг з бібліотеки й один інвентар бібліотеки Львівського університету. У дослідженні використано рукописи з фондів відділу рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Розділ 2 “Бібліотеки бернардинських монастирів Руської провінції ордену” присвячено дослідженню еволюції бібліотек монастирів ордену францисканців-обсервантів на теренах Руської провінції, зокрема з теренів Львівської архідієцезії та Перемишльського єпископства. До нашого часу у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка збережено чотири інвентарі бібліотек бернардинців: Львів (1747 р., 3643 книги), Лежайськ (1766 р., 2138 книг), Пшеворськ (1768–1779 рр., 1590 книг) та Жешув (1784 р., 867 книг).

У *підрозділі 2. 1.* проілюстровано тематичне наповнення бернардинських бібліотек на прикладі збірок польської проповідницької літератури. Аналіз наповнення бернардинських бібліотек Руської провінції ордену польською проповідницькою літературою показує, що у різних книгозбірнях переважали схожі тенденції. Головною тенденцією наповнення монастирських бібліотек проповідницькою літературою є чисельне домінування книг авторства представників чернечого середовища (порівняно з білим духовенством). Наступним аспектом є поширеність “прикладних” проповідницьких книг, з особливим переважанням збірок поховальних проповідей. Також помітне чисельне переважання єзуїтських проповідницьких книг. У трьох бібліотеках (Львів, Лежайськ, Жешув) проповідницькі тексти членів Товариства Ісуса складають понад 45% усіх книг, що вийшли із чернечого середовища (48.9% загалом). Суттєвим аспектом є слабка репрезентація не лише бернардинських авторів, а й авторів із францисканських орденів загалом (конвентуальних, обсервантів, капуцинів, реформатів). Навіть разом узяті (25.2%) вони становлять менше ніж єзуїти. Те саме можна стверджувати й про інші чернечі ордени, які представлені здебільшого декількома авторами. Загальною рисою у бернардинських книгозбірнях є незначна репрезентація польської проповідницької літератури порівняно із західноєвропейською (наприклад, у книгозбірні львівського монастиря в армаріумі з проповідницькою літературою польські автори складають лише 13.2% (91 книга з 690).

Підрозділ 2. 2. присвячено аналізу рукописного списку випозичення книг із бібліотеки львівського монастиря францисканців-обсервантів. Цей документ єдиний такого типу у фондах Наукової бібліотеки Львівського університету.

Рукопис вівся з 1771 р. по 1784 р. Документ укладений на 31 аркуші, до нього здійснено близько 355 записів. Вдалось встановити імена 126 користувачів монастирської бібліотеки, а також визначено їхню приналежність до духовного чи світського середовища. На основі реєстру також вдалось встановити, які саме книги були найпопулярнішими серед користувачів монастирської книгозбірні. Загалом за роки ведення реєстру читачі користувались близько 452 книгами.

Розділ 3 “Бібліотеки осередків Товариства Ісуса”. У цьому розділі здійснено аналіз розвитку бібліотек осередків Товариства Ісуса на теренах Львівської архидієцезії та Перемишльського єпископства. Серед усіх чернечих спільнот Західної Церкви у єзуїтів чи не найкраще було розвинуто управління бібліотеками. Відповідно до приписів “Ratio Studiorum” формування бібліотеки залежало від трьох осіб – місцевого керівника осередку, префекта студій та префекта бібліотеки. Загальний нагляд над бібліотеками здійснював провінціал.

У фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка збереглися два інвентарі бібліотек осередків Товариства Ісуса, що діяли в межах Перемишльської дієцезії. Йдеться про інвентарі бібліотек у Перемишлі та Самборі. Обидва документи укладені колишнім ченцем-єзуїтом Станіславом Хмельовським у 1774 р., уже після ліквідації ордену.

Підрозділ 3. 1. присвячений аналізу наповнення бібліотеки Товариства Ісуса у Перемишлі на прикладі книг, що були заборонені до читання. Станом на кінець XVIII ст. бібліотека нараховувала 6985 томів, а також 1071 том дублетних видань. В інвентарі бібліотеки перемишльського колегіуму Станіслав Хмельовський виділяє групу “заборонені еретики”, до якої входить 137 праць, внесених до “Індексу заборонених книг”. Усі заборонені книги при аналізі розділено на такі тематичні групи: твори ренесансних гуманістів (Еразм Роттердамський, Ніколо Мак’явелі); протестантські автори (Мартін Лютер, Жан Кальвін, Теодор Беза, Філіп Меланхтон, Гайнріх Булінгер та ін.); книги православних авторів (Лазар Баранович, Йоаникій Галятовський); окультизм, магія та демонологія (Матрін Дельрію, Бартоломео Спіна, Каспар Пойцер, Ніколя Ремі); “книги таємниць” (Джамбатіста делла Порта та Йоган Якоб Веккер).

У підрозділі 3. 2. проаналізовано тематичне наповнення самбірської бібліотеки Товариства Ісуса. Станом на момент ліквідації осередку бібліотека нараховувала 1735 томів та 403 томи дублетів. В освітній тематиці Товариства Ісуса важливу роль відігравали історичні та правові знання. Однак історія виконувала лише допоміжну функцію стосовно риторики, слугувала джерелом ерудиції. Історичні та класичні правничі дисципліни (за винятком канонічного права) здобули собі місце у системі навчальних предметів у XVIII ст. Історію, як окрему науку, у єзуїтських школах Речі Посполитої почали викладати лише з 1739 р. Щодо права, то лише у XVIII ст. звичними стали виклади “натурального”, цивільного права тощо.

Видання з історії Речі Посполитої у бібліотеці єзуїтів у Самборі, відповідно до рукописного інвентаря, внесені до групи “Acta Poloniae”. Умовно

книги можна розділити на дві категорії: історія та право. Загальна чисельність книг у категорії, що розглядається – 95. З них 5 видань не вдалось ідентифікувати, 56 видань історичні та 34 правничі.

Історичні книги розділено на такі підгрупи: загальна історія Речі Посполитої; життєписи королів, шляхтичів та шляхетських родів; описи військових кампаній; церковна історія Речі Посполитої. Правничу літературу також розділено на менші підгрупи: видання правових актів; опрацювання правових актів, здійснені правниками; наукові дослідження з юриспруденції та коментарі на акти.

Розділ 4 “Бібліотеки меховітів, тринітаріїв та жебрачих орденів” присвячений вивченню книгозбірень монастирів орденів меховітів, тринітаріїв, кармелітів взутих, домініканців та реформатів.

Підрозділ 4. 1. присвячений аналізу тематичного та кількісного складу бібліотеки каноніків регулярних Святого Гробу Господнього у Лежайську. Ченці прибули до Лежайська ще в XIV ст. з ініціативи перемишльського єпископа Мацея. Від 1439 р. вони опікувались місцевою парафією, зберігаючи контроль над нею аж до 1899 р. Рукописний інвентар бібліотеки божогробців недатований, не вказано ім'я укладача. Також відсутній поділ книг за тематичними категоріями. Книги записані до списку без нумерації, для деяких вказано формат.

Каталог укладений на 4 аркушах, до нього внесено 296 книг, зокрема дві рукописні книги. При опрацюванні інвентаря та ідентифікації книг було виділено декілька тематичних категорій, за якими можна класифікувати усі видання, що записані до облікового документу: Святе Письмо та коментарі до нього й екзегетика; катехизм та літургіка; теологія; проповідництво; аскетична література; агіографічна література; історія; філософія, етика, логіка, риторика; право; змішані книги; рукописи.

У підрозділі 4. 2. здійснено аналіз книгозбірні тринітаріїв у Станіславові на основі рукописного інвентаря з кінця XVIII ст. Монастир тринітаріїв у Станіславові утворено 1690 р. Обитель проіснувала до 1783 р. Після надходження рукописного інвентаря до бібліотеки Львівського університету було здійснено його датування – 1774 р. Ймовірно, інвентар складений ченцем Юзефом від св. Сакраменту, а пізніше уточнений ченцем на прізвище Роговський. Інвентар міг бути укладений або доповнений при підготовці до закриття монастиря. Відповідно до рукопису, бібліотека станіславівських тринітаріїв містила 616 книг у 823 томах.

У станіславівській книгозбірні ідентифіковано 143 видання, які можна віднести до “полоніки”. За тематикою вони входять майже до всіх груп, за мовною ознакою – це польсько- та латиномовні видання. “Полоніка” становить 23.2% від загальної кількості книг. За наведеними даними можна визначити, серед яких тематичних категорій “полоніка” становила найбільшу кількість книг. Лише одна категорія – панегірики – складалась повністю з “полоніки”. Це пояснюється тим, що в бібліотеках монастирів зберігались твори, присвячені фундаторам та жертводавцям монастиря чи ордену. Більшість книг з “полоніки” налічується в групі історичної літератури (головно це праці з історії

Речі Посполитої та історії монастирів й чудотворних ікон). У чотирьох групах “полоніка” займає понад третину усіх видань – це полемічна література, поети, проповідництво та “оратори і політики”.

Тематичний аналіз книгозбірні дрогобицького монастиря кармелітів взутих здійснено у *підрозділі 4.3*. Монастир кармелітів у Дрогобичі постав з фундації Яна Станіслава Бекерського в кінці XVII ст. і проіснував до 1789 р. У фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка зберігся інвентар книгозбірні монастиря. У рукописі вміщено два інвентарі бібліотеки. Перший укладений у 1766 р. Форма опису: зверху по центру вказано тематичну категорію, нижче літерне позначення полиці та формат книг на ній. Нижче – назва та автор книги. Рік і місце видання не вказуються. Записи дуже перемішані, одній літерній позначці не відповідає одна тематична категорія, під одну літеру були записані книги з різної тематики. Згодом, у 1772 р. інвентар було перероблено і вдосконалено. У новому інвентарі кожному літерному позначенню відповідає одна тематична категорія. Загалом у бібліотеці було 735 книг.

Полемічна література була виділена в окрему тематичну категорію у кармелітській бібліотеці. В інвентарі для позначення цієї групи використовується літера E (“in folio”), Ee (“in quarto”), Eee (“in octavo”), Eeee (“in duodecimo et vigesimo”). У бібліотеці кармелітів зберігалось 47 книг з полемічного богослов'я. Вони складають 6.39% від загальної кількості книг у бібліотеці. 43 ідентифіковані книги створені 31 автором.

Підрозділ 4.4, присвячений книгозбірні домініканців у Ярославі. Бібліотеки домініканських монастирів належать до найстаріших книгозбірень на теренах Речі Посполитої, їхнє формування припадає на XIII–XIV ст. Костел Матері Божої у Ярославі постав у XV ст. як храм для чудотворної скульптури Матері Божої. У 1629 р. марійний санктуарій передано під опіку ченців Товариства Ісуса. Монастир був закритий у 1773 р. під час ліквідації ордену єзуїтів, а його бібліотека перевезена до Львова. Через чотири роки, у 1777 р., будівлю монастиря передано ченцям з ордену домініканців, що прибули до Ярослава з Бохні, де їхній монастир згорів у 1751 р. (монастир домініканців існував ще з 1375 р.).

Згідно з описом у каталожній картці Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, даний каталог укладений у 1774 р. Ймовірно, що в монастирі книги зберігались у скринях. Можна припустити, що запис книг по скринях відображає той стан, у якому вони перебували при перевезенні з Бохні до Ярослава. Очевидно, що згодом вони були розміщені на книжкових полицях у новому монастирі домініканців. Бібліотека нараховувала 2020 книг.

У бібліотеці домініканців у Ярославі лектура з семи вільних мистецтв виділена в окрему тематичну категорію – “риторика, граматики, поетика, астрономія, геометрія” – загалом 183 книги. Серед семи вільних мистецтв у бібліотеці домініканців у Ярославі станом на кінець XVIII ст. найкраще були представлені граматики й риторика, також багатий вибір книг був із астрономії.

Найслабше були репрезентовані видання із арифметики й геометрії, а також діалектики і музики.

Історія та наповнення бібліотек ченців з ордену реформатів представлена у *підпункті 4.5.* на прикладі монастиря у Жешуві, що виник у 1709 р. Проіснував монастир не повних вісімдесят років і був закрий 1787 р. в ході касаційних реформ у державі Габсбургів. У Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка зберігається рукописний інвентар бібліотеки монастиря францисканців-реформатів. На рукописі олівцем проставлена дата укладення – 1774 р., проте видається доцільним припустити, що цю дату проставили працівники бібліотеки Львівського університету у 30-х рр. ХХ ст. при опрацюванні рукописних матеріалів академічної книгозбірні. На жаль, в інвентарі немає жодних уточнюючих записів, тому неможливо встановити точну дату створення бібліотечного інвентаря.

За неповних вісімдесят років діяльності ченцям вдалось зібрати значну бібліотеку – вона нараховувала 3451 книгу, що перевершує середню кількість книг у реформатських бібліотеках (1500-2500 книг) майже на тисячу позицій. Книги з групи “рукописи” (“manuscripti”) складають 2.55 % від загальної кількості книг у бібліотеці. При створенні інвентаря, й мабуть у монастирській книгозбірні, рукописні книги виділялись в окрему категорію на підставі того, що створювались вручну. Тематична приналежність рукописних книг не відігравала значення. Усі рукописні книги з бібліотеки реформатів у Жешуві розділено на такі тематичні групи: арифметика, аскетика й агіографія, бібліїстика, географія, історія, катехизм та ритуал, канонічне право, природознавство, проповідництво, риторика, словники, теологія, філософія та художня література.

У **Розділі 5 “Монастирські бібліотеки як основа книгозбірні Львівського університету”** висвітлено долю монастирських бібліотек, що були ліквідовані або реформовані у кінці ХVІІІ ст. в часи касаційних реформ в Австрійській державі. Із закриттям монастирів припиняли своє функціонування і їхні бібліотеки. Відповідно до рішень австрійської адміністрації монастирські книгозбірні надходили до бібліотеки Львівського університету. Формування університетської книгозбірні розпочалось одразу після відновлення діяльності університету. Основу бібліотеки склала книжкова збірка колишньої єзуїтської колегії у Львові, а також перевезена із Відня бібліотека сім’ї Гареллі. Третьою складовою університетської бібліотеки стали книгозбірні ліквідованих та зреформованих монастирів, що діяли на теренах Королівства Галичини та Лодомерії.

До нашого часу зберігся рукописний інвентар книг античних авторів, що надійшли до університетської бібліотеки. Документ укладено на 35 аркушах, не вказано дати укладення й імені укладача. Записи оформлені в межах друкованого формуляру за такими категоріями опису: ім’я автора та назва книги, місце видання, рік видання, формат, частина, том, екземпляр, примітки. До нього внесено 1125 книжкових позицій, 83 з яких є конволютами й містять ще додатково одну чи дві книги. На жаль, укладач каталогу античних авторів не зазначав, з якого саме монастиря походили ті чи інші книги, очевидно не

надаючи цьому великого значення. У зв'язку з цим практично не можливо без огляду збережених примірників встановити їх походження. Усі книги розділено на декілька тематичних груп: архітектура, астрономія, географія, герметизм, граматики, енциклопедії, історія, математика, медицина, природознавство, риторика, філософія, художня література. Окремо здійснено аналіз книг авторства Арістотеля та Цицерона, що чисельно переважають видання творів інших авторів.

У **Висновках** підсумовано й узагальнено основні результати дослідження. Книга є одним із ключових атрибутів чернечого життя, а бібліотека – невід'ємною частиною кожного монастиря. Монастирська бібліотека виконувала функції зберігання християнського знання й передання цього знання прийдешнім поколінням, а також створення нового знання самими ченцями. Хоча часто монастирські бібліотеки були закриті для стороннього користувача, це “прийдешнє покоління” теж складалось з ченців, які через свою працю серед мирян удоступнювали християнське знання ширшому загалу. Окрім того, у школах (подекуди й вищого рівня) при монастирях освіту здобували й світські особи, які таким чином теж користувались літературою книгозбірень ченців. Таким чином, дослідження давніх монастирських бібліотек дає змогу детальніше вивчити окремі аспекти церковної та світської історії, читацькі інтереси чорного духовенства, а також духовні й інтелектуальні джерела, які допомагали ченцям у їхньому повсякденному житті.

На теренах колишньої Галицько-Волинської держави (згодом Руського воєводства Королівства Польського) мережа бібліотек католицьких монастирів почала формуватись одночасно із створенням постійних чернечих осередків Західної Церкви у регіоні й утворенням єпархіальних структур – Львівської архієпископії та Перемишльської дієцезії – у 1375 р. Монастирські бібліотеки у регіоні розвивались безперервно до кінця XVIII ст., коли унаслідок поділів Речі Посполитої терени Львівської архієпископії та Перемишльського єпископства увійшли до складу Австрійської держави, а на приєднаних до Габсбургської монархії землях утворено Королівство Галичини та Лодомерії.

Внаслідок секуляризаційних реформ кінця XVIII – початку XIX ст. відбулись численні зміни в монастирській мережі регіону. Відповідно й змін зазнали бібліотеки монастирів, значна частина яких була ліквідована або ж суттєво “вкорочена” австрійською владою. Внаслідок цього монастирські бібліотеки як цілісні книжкові збірки були розпорошені по численних освітніх інституціях, у кращому разі – вони комплексно перейшли до бібліотеки Львівського університету як головного книжкового репозитарію у Королівстві Галичини та Лодомерії.

Внаслідок подій XIX–XX ст., у першу чергу йдеться про пожежу 1848 р. в університетській бібліотеці й вивезення фондів цієї ж бібліотеки в часі II Світової війни, численні екземпляри книг із монастирських бібліотек було втрачено. На даний момент ключовим джерелом для відтворення давніх монастирських книжкових збірок є їхні інвентарі, що уклались в часи функціонування цих бібліотек. Ці інвентарі розкидані по численних архівах та

бібліотеках України й Польщі. У фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка збереглося до нашого часу 14 рукописів, що дають змогу дослідити давні монастирські бібліотеки з теренів Львівської архидієцезії та Перемишльської дієцезії Католицької Церкви.

Інвентарі бібліотек як історичне джерело перш за все дають змогу встановити кількісні характеристики монастирських книгозбірень та їхнє тематичне наповнення. В залежності від форми укладення інвентаря можна дізнатись не лише імена авторів й назви книг, а також дату й місце видання, імена бібліотекарів у монастирях, мету укладення документа, способи його завірення, частоту перевірки стану монастирських книгозбірень тощо.

Основну частину книг у монастирських бібліотеках складала релігійна література – видання Святого Письма або окремих його частин, біблійні конкорданції, твори Отців Церкви, трактати християнських (у значній більшості католицьких) філософів та богословів, аскетична й містична література, агіографія, “духовні” книги тощо. Наповнення бібліотек релігійною літературою логічно пов’язане із організацією чернечого життя й діяльністю ченців. Окрім релігійних видань у бібліотеках монастирів добре представлені книги з інших галузей знання окрім теології. Йдеться про філософію, історію, юриспруденцію світську й церковну, медицину, математику, природничі науки тощо. Праці з цих галузей охоплюють книги авторів від Античності до найновіших на час укладення бібліотечних інвентарів вчених й письменників.

Дослідження інвентарів монастирських бібліотек також дає змогу встановити імена осіб, що виконували обов’язки бібліотекаря у монастирях. Незважаючи на те, що різноманітні приписи загального орденського чи провінційного рівнів чернечих орденів наказували, щоб у монастирях обов’язки бібліотекаря виконувала особа, яка не обіймає інших посад, у XVIII ст. простежується давня практика, коли ці обов’язки виконував чернець, що обіймав посаду проповідника в обителі.

На жаль, інвентарі свідчать лише про наповнення бібліотек монастирів певними книгами, однак не дають змогу встановити, які саме книги й з якою частотою потрапляли до рук читачів.

На формування й розвиток монастирських бібліотек впливав ряд чинників, зокрема статус монастиря у регіоні (центр провінції, контрасти, тощо), функціонування при монастирі парафії чи харитативних установ (шпиталю, школи чи притулку тощо), матеріальне забезпечення обителі (можливість закупляти нові книги, забезпечувати бібліотеки необхідними предметами й матеріалами), функціонування при монастирі осередку орденської освіти, підтримка добродійців (книжкові дарунки). Були й інші чинники, які могли кардинально вплинути на розвиток монастирської бібліотеки. Ключові з них – пожежі та воєнні катаклізми. Внаслідок дії цих чинників монастирські книгозбірні зазвичай втрачали частину своїх колекцій, подеколи могли повністю бути зруйнованими і вже не відновлювались після цього.

Монастирські бібліотеки XIV–XVIII ст. з теренів Львівської архидієцезії та Перемишльського єпископства Католицької Церкви фактично не збереглися до нашого часу як цілісні комплекси, а внаслідок реформ кінця XVIII ст. були

розпорошені між численними установами Австрійської монархії (бібліотека Львівського університету й Імператорська бібліотека у Відні перш за все). Проте дослідження рукописних інвентарів бібліотек монастирів дає змогу відновити склад цих бібліотек.

Дисертаційне дослідження є основою для подальшого вивчення історії монастирських книжкових зібрань на українських землях у XIV–XVIII ст. Наступним етапом повинно бути залучення інших архівних матеріалів (інвентарні описи монастирів, книги прибутків й видатків чернечих обителів тощо) та детальне дослідження збережених до нашого часу екземплярів книг із давніх монастирських бібліотек.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Лоштин Н. Душпастирська діяльність ченців монастиря Св. Стефана в містечку Золотий Потік у XVIII ст. / Назарій Лоштин // Народознавчі зошити. – 2013. – № 5. – С. 839–851.
2. Лоштин Н. Діяльність домініканських місій в Галичині та на Поділлі (XIII – перша половина XV ст.) / Назарій Лоштин // Rocznik Lubelski. – 2014. – Tom XL. – S. 9–14.
3. Лоштин Н. Інвентарі та каталоги бібліотек католицьких монастирів XVI–XVIII ст. у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка / Назарій Лоштин // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2015. – Вип. 10. – С. 78–90.
4. Лоштин Н. Брати-проповідники чи менші брати? До питання про ідентифікацію рукописного інвентаря монастирської бібліотеки у Пшеворську / Назарій Лоштин // Етнічна історія народів Європи. – 2016. – Вип. 49. – С. 13–19.
5. Лоштин Н. Бібліотека монастиря та парафії каноніків регулярних Св. Гробу Господнього у польському місті Лежайську (за матеріалами інвентаря кінця XVIII століття) / Назарій Лоштин // Архіви України. – 2016. – Випуск 5-6. – С. 263–269.
6. Лоштин Н. Полоніка в бібліотеці станіславівського монастиря ордену тринітаріїв (за інвентарем кінця XVIII ст.) / Назарій Лоштин // Проблеми слов'янознавства. – 2016. – Вип. 65. – С. 150–157.
7. Лоштин Н. Бібліотека монастиря бернардинців у Львові та її користувачі у 1771–1784 рр. / Назарій Лоштин // Rocznik Lubelski. – 2016. – Tom XLII. – S. 19–32.
8. Лоштин Н. Польська проповідницька література у бібліотеках бернардинських монастирів Руської провінції ордену (середина – друга половина XVIII століття) / Назарій Лоштин // Архіви України. – 2017. – Випуск 2. – С. 140–150.
9. Лоштин Н. Книжкові збірки лекторів філософії та теології у бібліотеці львівських бернардинців (середина XVIII ст.) / Назарій Лоштин // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 6 (242). – С. 23–28.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Лоштин Н. Душпастирська діяльність домініканців в Україні у XVIII ст. (на прикладі ченців монастиря Св. Стефана у містечку Золотий Потік) / Назарій Лоштин // Одиссос. Актуальні проблеми історії, археології та етнології. Мат. V Міжнар. конф. “Одеські читання-2013”. – 2014. – Вип. V. – С. 130–132.
11. Лоштин Н. Документи до історії римо-католицьких монастирів у фондах ЦДІА України, м. Львів / Назарій Лоштин // Дні науки історичного факультету–2013. Мат. VI Міжнар. наук. конф. молодих учених. – 2013. – Вип. VI. – Ч. 7. – С. 51–53.
12. Лоштин Н. Чернецтво у Середньовічній Європі: основні аспекти діяльності / Назарій Лоштин // Збірник матеріалів VII Міжнародної конференції “Християнства сакральна традиція: Віра. Духовність. Мистецтво”. – 2014. – С. 159–163.
13. Лоштин Н. Львівський домініканський монастир Божого Тіла (XIV–XVIII ст.) у польській та українській історіографії другої половини XX – початку XXI ст. / Назарій Лоштин // VIII Богданівські читання. Мат. Всеукр. конф. з нагоди 419-річчя від дня народження гетьмана Богдана Хмельницького. – 2014. – С. 65–69.
14. Лоштин Н. Бібліотека єзуїтського колегіуму в Перемишлі за матеріалами інвентаря 1774 р. / Назарій Лоштин // Історія релігій в Україні. – 2015. – Кн. 1. – С. 74–82.
15. Лоштин Н. Заборонені книги у бібліотеці монастиря домініканців у Ярославі / Назарій Лоштин // Історія релігій в Україні. – 2016. – Книга 1. – С. 182–187.
16. Лоштин Н. Полемічна література у бібліотеці кармелітів у Дрогобичі (за рукописним інвентарем бібліотеки 1772 р.) / Назарій Лоштин // Історія релігій в Україні. – 2017. – Вип. 27. – С. 174–183.
17. Лоштин Н. Книжкові збірки лекторів філософії та теології у бібліотеці львівських бернардинців (середина XVIII ст.) / Назарій Лоштин // Школа Ставропігійського братства: традиції духовної освіти у Львові. – 2017. – С. 43–45.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

18. Лоштин Н. Єзуїтика в бібліотеці станіславівських тринітаріїв / Назарій Лоштин // Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис “Галичина”. – 2016. – № 28. – С. 33–41.
19. Лоштин Н. Haereticis prohibiti: заборонені книги у бібліотеці єзуїтського колегіуму в Перемишлі (за матеріалами інвентаря 1774 р.) / Назарій Лоштин // Київська Академія. – 2016. – Випуск 13. – С. 204–227.

АНОТАЦІЯ

Лоштин Н. Т. Бібліотеки монастирів Львівської латинської митрополії XIV–XVIII ст.: книгознавчі аспекти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 27.00.03 – Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2018.

У дисертації здійснено аналіз комплексу інвентарів бібліотек XVIII ст. як джерел до історії книгозбірень монастирів Львівської латинської митрополії XIV–XVIII ст. з фондів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. Визначено джерельну цінність інвентарів, виявлено особливості укладення, а також способи запису книг до облікових документів. Здійснено реконструкцію кількісного та тематичного складу давніх монастирських бібліотек. Встановлено персональний склад працівників бібліотек, а також відтворено їхній читацький склад та коло читацьких інтересів користувачів книгозбірень. Виділено чинники, що впливали на формування та розвиток монастирських бібліотек. Простежено долю бібліотек монастирів Львівської латинської митрополії, що були ліквідовані або реформовані у кінці XVIII ст.

Ключові слова: Львівська латинська митрополія, монастир, бібліотека, інвентар, коло читацьких інтересів, книгознавство, бібліотекознавство.

АННОТАЦИЯ

Лоштин Н. Т. Библиотеки монастырей Львовской латинской митрополии XIV-XVIII вв.: книговедческие аспекты. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 27.00.03 – Книговедение, библиотековедение, библиографоведение. – Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, Киев, 2018.

В диссертации осуществлен анализ комплекса инвентарей XVIII в. как источников к истории монастырских библиотек Львовской латинской митрополии XIV–XVIII вв. из фондов Научной библиотеки Львовского национального университета имени Ивана Франко. Определено источниковедческую ценность инвентарей, выявлены особенности уложения, а также способы записи книг в учетные документы. Осуществлена реконструкция количественного и тематического состава древних монастырских библиотек. Исследовано персональный состав библиотекарей, а также воспроизведен читательский состав и круг читательских интересов пользователей библиотек. Определены факторы, которые влияли на формирование и развитие монастырских библиотек. Прослежено судьбу библиотек монастырей Львовской латинской митрополии, ликвидированных или преобразованных в конце XVIII в.

Ключевые слова: Львовская латинская митрополія, монастирь, бібліотека, інвентарь, круг читательских интересов, книговедение, библиотековедение.

SUMMARY

Loshtyn N. T. Monastic libraries of Catholic Metropolitanate of Lviv in the XIV-XVIII centuries: book science aspects. – Qualifying scientific work submitted as a manuscript.

The thesis to obtain the degree of the Candidate of Historical Science in specialty 27. 00. 03 - book science, library science, bibliography science. – Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, 2018.

An analysis of the complex of the monastic libraries inventories from XVIII century as sources to was conducted in the thesis. These are the necessary sources which facilitate understanding of the history of libraries of Catholic Metropolitanate of Lviv in the XIV-XVIII centuries. Fourteen inventories preserved in the funds of the Scientific Library of Lviv Ivan Franko National University which provide a possibility to explore old monastic libraries on the territories of Catholic Archdiocese of Lviv and Catholic Diocese of Przemyśl. Twelve of them are the library inventories, one – a journal of books taken by the readers, and one – the inventory from the library of Lviv University from the beginning of the XIX century.

The source value of inventories as a key to reproduce quantitative and thematic content of monastic libraries is determined in the thesis. The peculiarities of library inventories formation and methods of book records are researched as well as the methods to identify these books on the basis of the inventories' entries.

Reconstruction of thematic content of twelve libraries is carried out on the ground of handwritten inventories. These libraries were located within the territories of Catholic Metropolitanate of Lviv: Bernardines (Lviv, Rzeszów, Leżajsk, Przeworsk), Jesuits (Przemyśl, Sambir), Dominicans (Jarosław), Carmelites (Drohobych), Franciscans Reformed (Rzeszów), Trinitarians (Stanyslaviv), and the monks from the Order of the Holy Sepulchre (Leżajsk). The researcher managed to partially restore the names of the people who worked in the libraries in the XVIII century.

The names of the library users who borrowed books from the Bernardine monastic library in Lviv were also identified due to the journal of borrowed books. Moreover, it was possible to reconstruct their reading interests. As based on the materials of the inventory from Lviv University library from the beginning of the XIX century, the place of monastic literature in the structure of the library after the secularization reforms of the Austrian authority was identified.

The research also determines features which influenced the organization and development of monastic libraries, such as the position of the monastery in the region, whether there were parishes, beneficial institutions, educational institutions, and whether there was a financial support of the monastery and charitable donations; fires and military actions.

In this thesis, the researcher studied the inventories of the Catholic monasteries as sources to the history of intellectual culture of Catholic monks on Ukrainian territories, the history of libraries in general which were the centers of culture and an overall history of books and reading.

Key words: Catholic Metropolitanate of Lviv, monastery, library, inventory, interests of the readers, book science, library science.